

VÍZIA A REALITA

Prof. Ing.arch. Šarařín Michal, DrSc.

studio@atelierdomova.sk

Trvalo udržateľný rozvoj vidieka je stále viac závislý na schopnosti človeka prispôbiť sa zmenám, ktoré vyvolávajú nové civilizačné procesy. Vidiek prežíva generačný prerod, vidiek vstupuje do nových integračných väzieb s mestom. Vidiek na Slovensku stojí pred konštrukciami nových teórií svojho rozvoja.

Úvod

Slovenský vidiek prežíva významnú historickú etapu svojho vývoja. Frekvencia zmien narastá, vidiek sa diferencuje. Na vidiek vstupujú deliace čiary rozvoja. Tlak na využitie vidieka sa stupňuje, na scéne vidieka sa objavujú extrémny jeho vývoja. Strach z vylúčenia strieda strach z preľudnenia dediny. Optimizmus vízií ustupuje pesimizmu reality. Víziu obnoviť životaschopnosť dediny nahradzuje vízia komercializovať jej potenciú. Potencia nášho vidieka sa stáva zlatonosnou žilou komercie, vidiek objavuje bohatstvo svojej potencie. Na vidieku už nie je jeho bohatstvom len pôda a príroda ale najmä jeho emócia, vidiek sa stáva zasľúbenou zemou pokoja. Život veľkého mesta už aj na Slovensku plodí človeka, ktorý hľadá vidiek ako útočisko pred stresom problémov, cena vidieka rastie, vidiek sa učí poznať cenu svojho prostredia.

Vidiek Slovenska môže charakterizovať konštatovanie, že realita predbieha vízie. Vidiek sa stal mobilný, mobilita za prácou je naplnenou víziou jeho života, mobilita je znamením nového vidieka, vidiek žije z mobility, mobilita sa stala bariérou vylúčenia nášho vidieka. Rozhodujúcim faktorom budúcnosti vidieka je miera jeho dostupnosti. Realitou nášho vidieka je už jeho rekreačná funkcia, poľnohospodárstvo ustupuje potrebám trhu rekreácie. Na Slovensku sú realitou regióny rekreácie, vízia rekreačnej dediny sa stáva realitou. Vízia dediny ako šťastného domova sa naplnila skutočnosťou a presvedčením, že bývať v dostupnej vzdialenosti od mesta je lepšie ako v strede mesta. Realita predbehla mnohé vízie, mnohé dediny na Slovensku sú modelovým príkladom tejto skutočnosti. Pod vývojovým hodnotením vidieka rozumiem tempo zmien, vidiek sa prebúdzá z regresie či strachu o svoju budúcnosť. Regresia niektorých regiónov vyvoláva zrod projektov, ktoré sú pozitívnym znamením a štartom očakávaných zmien, a ktoré zvrátia ich zaostávanie.

Kvalita prostredia - pekná dedina

Stav prostredia vstúpil do svedomia vidieka, dedina si hľadá a osvojuje vkus poriadku a harmónie. Zmysel pre tieto hodnoty prostredia odmieta domy bez príslušnosti k vidieku,

na vidiek sa vracajú domy so strechami, ožíva hlad po romantike prostredia. Architektúra vidieka obhájila svoju opodstatnenosť, nadobudla svoju sebadôveru. Dedina prekonala čas napodobovania mesta, dedinu už znovu reprezentuje hrdosť vlastných hodnôt.

Pekná dedina ostáva stále aktuálnou víziou jej vývoja, dedina nenašla sily premeniť svoju spolupatričnosť na prostredie bez vizuálnych bariér, človek dediny ešte nenašiel rozmer svojho domova aj mimo hraníc súkromia vlastného domu. Dedina si už uvedomuje, že pekná dedina musí mať pekné ulice, nastúpil čas úprav verejných priestranstiev ako prejav a dôkaz nového rozmeru svojho domova. Dedina objavuje potenciú svojho prostredia ako nositeľa vyššej kvality jej života. Každý dedine je predurčené v upravenosti svojich verejných priestranstiev nájsť a umocniť svoju identitu a svojráznosť. Na scénu hodnôt prostredia sa preto postavila hrdosť za svoju minulosť a historický odkaz, pocit peknej dediny začíname spájať s ochranou a zachovaním starého, pamiatky a pamätihodnosti sú najväčším bohatstvom dediny. Kultúrnosť dediny budeme merať úctou k starému a pokorou k prírode. Súčasťou verejných priestranstiev sú identifikujúce prvky dediny ako je potok, studne, veľké stromy so zátišíami a zákutiami, prítlačlivých miest, posedení či stretnutí. Úlohou je obnoviť hodnoty prostredia vidieka, príroda s malebnosťou krajiny je vyhľadávanou emóciou a prednosťou života na vidieku.

Obraz peknej dediny určuje nový stavebný fenomén jej úprav, tým je vstup dlažieb do verejných priestranstiev, osobitne s riešením humanizácie dopravy. Slovenská dedina kráča do svojej budúcnosti po dlažbách svojich ulíc, dlažby vpisujú do obrazu dedín civilizačný pokrok tohto tisícročia. Dlažba sa stáva architektonickým prostriedkom stvárňovania vidieka, dlažby sú znamením nového poriadku dediny.

Rozhodujúce postavenie v tvorbe prostredia má stále človek vidieka a jeho aktivita, zameraná na odstraňovanie bariér v medziľudských vzťahoch, výzvou budúcnosti dediny Slovenska je odstránenie veľkých plotov do ulice. Veľké ploty sú zlým znamením nášho vidieka. Víziou ako pojmu želateľného stavu peknej dediny sú nové priedomia, priedomia s posolstvom spolunažívania. Pozitívom medziľudských vzťahov dediny je družnosť, družnosť je výzvou vytvárať v prostredí dediny miesta prítlačlivých spoločných stretnutí. Dediny si objavujú podnety a dôvody svojich stretnutí. Samosprávnosť prechádza skúškou pozdvihnutia kultúrneho života dediny. Pojem peknej dediny spája vizuálny dojem s kvalitou života, pekná dedina je znamením kultúrnych ľudí. Poslaním architektúry je prostredníctvom tvorba prítlačlivého prostredia motivovať ľudí vidieka za vec spolupatričnosti a družnosti. Profesionálna architektúra v podmienkach vidieka má väčšie „ľudské“ rozmery ako v meste.

Motivácia – dobrí susedia

Rozhodujúcim činiteľom budúcnosti dediny sú jej sociálne vzťahy, na dedine sa formuje nová generácia jej obyvateľov, nová generácia túži nájsť na dedine život „ako jedna rodina“. Úlohou architektúry je pre túto budúcnosť nájsť motivácie v podobe verejno-prospešných stavieb vidieka.

Dobrych susedov vytvára ulica, dedinská ulica bola osvedčenou motiváciou spolužitia, poslaním jej nových úprav je zlepšenie susedských vzťahov obyvateľov. Úlohou architektúry je rekonštrukciu našich nevzhľadných a nedokončených miestnych komunikácií využiť na to,

aby sa zmenila atmosféra ulice. Na naplnení túžby mať kvetinovú ulicu je možné očakávať návrat posedení na priedomí, na presvedčení o dopravnej bezpečnosti sa ulica stane spoločným „dvorom“ rodičovskej bezstarostnosti. Ulica sa stáva najdôležitejšou stavbou nášho vidieka, úprava ulíc v zmysle jej nového humanizačného poslania je dnes predmetom nových projektov. Primárnou zásadou ich navrhovania už nie je doprava ale motivácia susedských vzťahov, nevyhnutným je dopravu „prispôbiť“ ľudským potrebám, ulice dediny s funkciou prístupových komunikácií vytvoria domov s vyššou kvalitou bývania ako v meste. Túto realitu vyspelej Európy zabezpečia susedské vzťahy so spoločným odhodlaním prijať novú „filozofiu života“ ulice, na ulici musia žiť ľudia so zmyslom pre jej nový poriadok, ulica pre ľudí nie cesta pre autá.

Motivácia – lepší priatelia

Park družnosti sa stal pojmom predstáv o tom, ako stráviť voľný čas v náručí svojej dediny, ako prežiť chvíle v družnom kruhu spoluobčanov. Sú tieto predstavy utópiou alebo môžu byť skutočnosťou? Odpoveď je pozitívna, reprezentuje odhodlanie zmeniť doterajší vývoj dediny a motivovať jej obyvateľov pre získanie pocitu vzájomnej spolupatričnosti a družnosti, úlohou je vybudovať pre to dôstojný stánok príležitostí. Projekty hľadajú „magnety“ verejného života obce. Park družnosti oslovuje v prvom rade mladých, naplní ich túžbu po hrách a príjemných chvíľach v kruhu intenzívnych kontaktov. Projekty vytvárajú scény týchto možností. Lúka s jednoduchými stavbami prístreškov ponúka podmienky na kultúrne aktivity obyvateľov obce, tu bude miesto hier, tu bude príležitosť prostredníctvom hry v najširšom zmysle „nabiť sa“ životodarnou energiou nových priateľstiev. Motiváciou využitia verejných priestranstiev na dedine je hra, nazvime ju hra pre potešenie. Rozpätie hier je široké, od športových hier až po divadelné hry. Hry s pravidlami až po hry bez pravidiel, neformálne hry pre rozptýlenie, hry dospelých a hry pre najmenších, hry ako príprava pre život, hra ako pestovanie záľuby či zručnosti. Hra je magickým prostriedkom využitia verejného priestranstva dediny, v lete aj v zime. Inšpirácia život hrou vedie k nápadom ako využiť zabudnuté plochy verejných priestranstiev dediny. Hra má magickú schopnosť spájať ľudí, hra vychováva. Bývať na dedine má preto prednosti pred mestom.

Námestíčko je novým pojmom našej dediny, dedina ho prijala s pocitom naplnenia jej túžby priblížiť sa vymoženostiam mesta. Človek dediny pocítil potrebu ústredného a reprezentačného miesta svojej dediny, námestíčko predstavuje univerzálnu plochu s poslaním scény kultúrneho života dediny. Dedina Slovenska buduje svoje námestíčka, ktoré sa stávajú nositeľom prestížnosti dediny. Námestíčko je oficiálnym miestom dediny, stále viac preberá funkciu letných „kultúrnych domov“, osvedčilo sa kultúrne podujatia organizovať pod holým nebom a v otvorenej náručí celej dediny.

Dedina mestečkom – nová dedina

Vidiek vstúpil do doby migrácie svojich obyvateľov, mnohí odchádzajú, niektorí prichádzajú. Odchody sú vyvolané pracovnými príležitosťami v mestách, príchody sú vyvolané lepším bývaním ako v mestách. Regionálna diferenciácia vytvorila novú mapu vidieka, v mnohých dedinách sa vývoj zastavil, sú dediny s mimoriadnou potenciou rozvoja.

Vyčlenili sa dediny s prívlastkom satelity veľkých miest, očividný rozvoj prežívajú dediny s rekreačnou potenciou rozvoja. Vidiek sa stal miestom výstavby nových výrobných parkov. Rozvoj dedín nadobúda povahu stretnutí ľudí rôznych kultúr. Novým javom vidieka sú historické premeny dnešnej dediny, ktoré sa nachádzajú v aglomeračných súradniciach mestskej expanzie. Vidiek stojí pred novou „zrážkou“ s mestskou kultúrou. Novým javom je premena dediny na mestečko.

Bývanie na predmestí

Najväčší rozvoj prežívajú dediny v polohe predmestia, predmestia ležia v gravitačnom okruhu mesta, stojíme pred pochopením významu a poslania predmestia. Predmestím označíme dediny s dobrým prístupom do mesta, predmestie bude vyhľadávaným miestom bývania. Dediny tohto druhu stoja pred transformáciou svojho života, označíme ju ako zmena dediny na mestečko.

Rozvoj dediny s poslaním bývania na predmestí naskladá nové požiadavky na pôvodných obyvateľov, dedina mení svoju tvár a intenzitu života. Architektúra motivuje túto zmenu s nastolením limitov dopravy a objemu novej výstavby so zárukou zachovať hodnoty životného prostredia pôvodnej dediny. Výstavba nových obytných súborov je obmedzená množstvom domov a hustotou ich zástavby, dopravný prístup do obytného súboru nesmie prechádzať pôvodnou dedinou. Bývanie na predmestí znamená vyššiu reguláciu a tým aj väčší stavebný poriadok vo vlastnej dedine.

Mestečko s označením vyššej kvality života na vidieku zabezpečuje viac hygienickej istoty, vytvára viac možností kultúrno-spoločenského vyžitia. Premena dediny na mestečko znamená jej výrazný demografický rast, naráža na odpor starších, víta ju mladá generácia dediny. Premenu dediny bude charakterizovať zachovanie a rešpektovanie jej kultúrno-historického odkazu, dedina si musí v tom procese zmien zachovať vlastnú tvár.

Bývanie v mestečku

Mestečko má na Slovensku svoj historický pôvod (oppidum), mestečko v sídelnej pozícii predmestia je vo vyspelej Európe miestom najlepšieho bývania. Mestečko pre príchod nových obyvateľov znamená „záväzok“ prispôbiť sa kultúre života na vidieku, čo znamená ochotu pre spolunažívanie nie uzatváranie sa do hradieb svojho domu. Záväzkom je výzva architektúry stavať domy vo vidieckom štýle so zmyslom pre ich vzájomnú harmóniu a veľkosť. Nový obytný súbor s bývaním na vidieku nebude predstavovať súbor nedobitných „pevností“. Motiváciou architektúry je organizovať a formovať obytné prostredie tohto súboru podľa vzoru dediny, vytvárať „návsť“, uličky, priedomia s atmosférou živých kontaktov. Do architektúry vidieka sa vrátila úloha tvorby nového obytného prostredia zakladaním pôdorysu vidieckeho života. Výsledkom „teórie“ premeny dediny na vidiecke mestečko je „praktická“ otázka architektúry – aká bude architektúra vidieka? Prvou líniou odpovedí je regulácia novej výstavby v znamení odkazu historického tvaroslovie, zásadne ide o domy so sedlovými strechami. Líniu tejto autorskej interpretácie architektúry môžeme nazvať regionalizmom, či tradicionalizmom. Výsledkom je „istota“ ako dosiahnuť vidiecky ráz nového mestečka. Regulácia „sedlová strecha“ je osvedčeným pravidlom „romantickej“

tvorby vidieckeho prostredia. Druhou líniou odpovedí na to, čím sa bude vyznačovať architektúra vidieka je modernizmus či racionalizmus, ide o dobový vkus, určujúci výtvarný prejav našej doby. Naša doba sa vyznačuje hladom po jednoduchosti, úprimnosti a čistote tvaru, naša doba odmieta romantiku vyvolanú emóciou zložitého či zdobivého tvaru. Regulácia sa tak stáva interpretačne otvorenou témou architektúry. Architektúra vidieka si hľadá svoj názor medzi týmito líniami autorských stanovísk, rozhodnutie je výsledkom dialógu architekt – samospráva dediny. Umenie architektúry ju predurčuje nachádzať individuálne rozhodnutia o tom, ako má vyzerat' tvár mestečka.

Záver

Vidiek Slovenska charakterizuje vysoké tempo zmien, vidiek objavuje potenciú svojho rozvoja na úrovni jednotlivých dedín. Rozvoj vidieka má štrukturálny charakter s progresívnymi a regresívnymi znakmi svojich dôsledkov. Príspevok autora zdôrazňuje význam sociálneho menovateľa vidieka, človek je kľúčom jeho rozvoja. V procese zmien má výrazné postavenie architektúra, na jej scéne je viditeľným a čitateľným dialóg medzi víziou a realitou vidieka Slovenska. Architektúra vidieka plní funkciu motivácií pozitívnych zmien v mene pokroku a moderny nášho tisícročia. Príspevok vyčlenil v skúmaní tejto problematiky rovinu vnútorného „prerodu“ a rovinu vonkajších vplyvov na transformáciu dnešnej dediny.

Dedina Slovenska sa mení zvnútra a zvonka, architektúra je nositeľom humanizácie prostredia s dôrazom na rozvíjanie kultúrnych hodnôt života vidieka. Ťažiskom toho sa stáva duchovná méta spoluzitia a družnosti. Architektúra zaznamenáva a pomenúva otvorenie otázky transformácie dediny, menovateľom toho je axióma progresívnej zmeny dediny na mestečko. Mestečko nového typu sa stáva témou architektúry vidieka nášho tisícročia, nastoľuje novú diskusiu o jeho urbanistickej aj architektonickej forme.

Obrázky

- autorské kresby obnovy slovenskej dediny, identifikácia znakov tohto procesu, dôraz na zachovanie a umocnenie svojráznosti vidieka a neopakovateľnosti každej dediny
- kresby vznikli ako prejav architektonickej školy vidieka z dielne autora príspevku (1990 – 2007), Ateliér domova Bratislava, Šarafín M+M

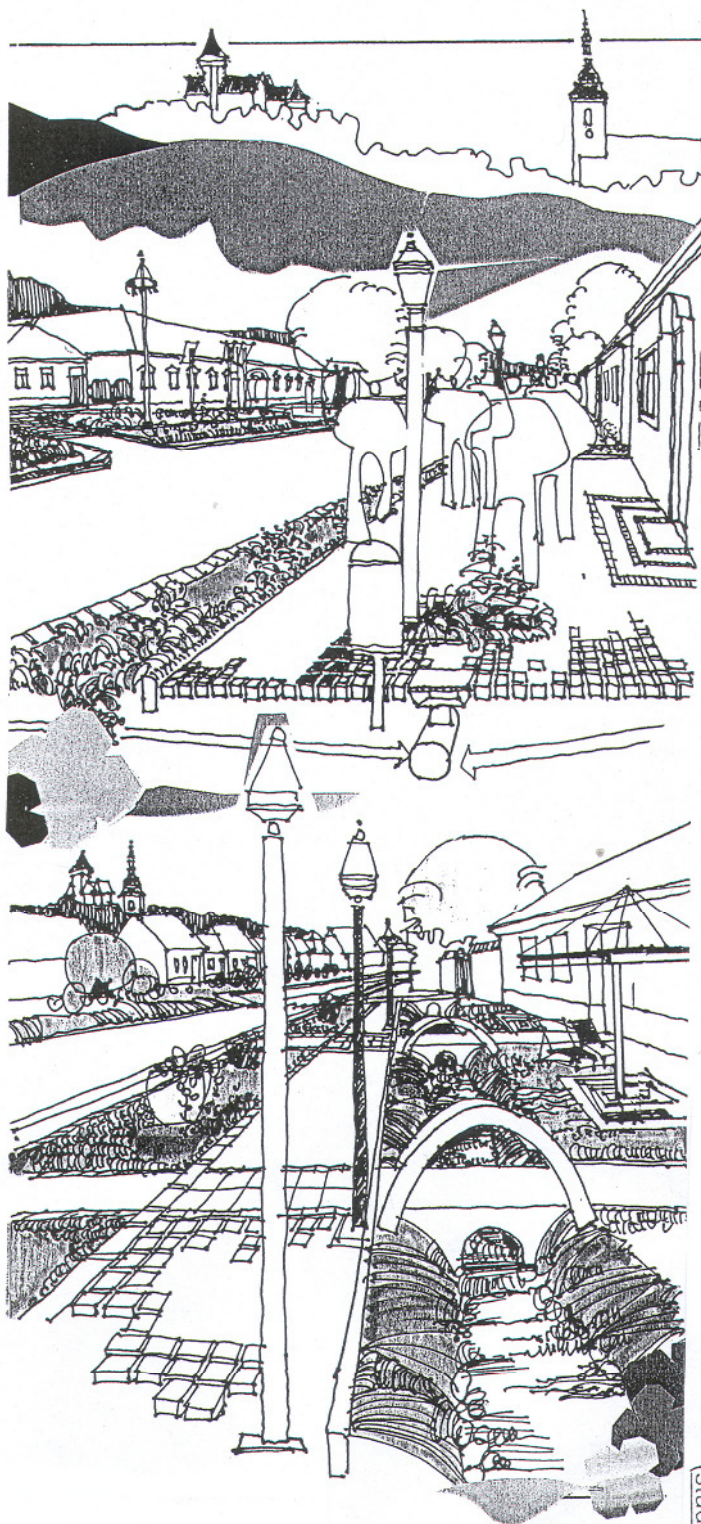
Literatúra

- (1) Šarafín Michal, Architektúra vidieka/obnova dediny – odborná príručka, Tristanpress spol. s r.o. Topoľčany, 2006 – 1. Vydanie, 2008 – 2.vydanie.

michal šarafín
(studio@atelierdomova.sk)

Stepas

michael šarafín
(studio@atelierdomova.sk)